

Istorija starog vremena

i druga dela staroruske književnosti

Izbor, prevod, komentari i objašnjenja

Andrij Lavrik

Beograd, 2009

DERETA

Glavni izvornici:

ЛІТОПИС РУСЬКИЙ, ДНІПРО, Київ, 1989

ДРЕВНЕРУССКАЯ ЛИТЕРАТУРА, ДРОФА, Москва, 2002

ХРЕСТОМАТИЯ ПО ДРЕВНЕЙ РУССКОЙ ЛИТЕРАТУРЕ,
ПРОСВЕЩЕНИЕ, Москва, 1973

СЛОВО О ПОЛКУ ИГОРЕВЕ, ПРОСВЕЩЕНИЕ, Москва,
1965

СЛОВО ПРО ІГОРІВ ПОХІД, ПРОСВІТА, Рівне, 2000 (за видан-
ням:

Митрополит Іларіон, Слово про Ігорів похід, Вінніпег, 1946,
НАША КУЛЬТУРА)

UVODNE PREVODIOČEVE NAPOMENE

O bzirom na jezik kojim su staroruska dela pisana – sličan savremenom srpskom gotovo isto koliko i savremenim ruskim jezicima – danas i ovde najbolje bi bilo publikovati ih trojako: u originalu, u doslovnom prevodu i u slobodnom prevodu. Pošto bi to, ipak, bilo previše, prevod ovde dat je doslovan do granice od koje bi doslovnost predstavljala grešku ili preveliko odstupanje od normi srpskog jezika.

Tekst letopisa, pa i drugih staroruskih dela, je sažet. Autori su izostavljali reči koje se s njihove tačke gledišta podrazumevaju, i te reči su u ugaonim zagradama [ ], umetnute ne samo u ovom, nego i u prevodima na rusijski i ukrajinski. U običnim zagradama ( ) nalaze se najkraća prevodiočeva objašnjenja (u nekim slučajevima na mestima ovih zagrada mogle bi biti ugaone i obrnuto), dok se duža objašnjenja i komentari nalaze iza svakog dela.

Razlike, tj. varijante u imenima i nazivima (Volodimer, Volodimir, Vladimir; Polotsk, Polotesk itd.) verno su prenete sa originala, tj. izvornika i objašnjene.

ISTORIJA STAROG VREMENA

Istorija starog vremena ili, doslovno, „Povest starih leta“ (Повѣсть временныхъ лѣтъ) samo je prvi deo „Ruskog letopisa“ (Лѣтописецъ руский) – epepeje o mitskim događajima svetske istorije i o zbivanjima u staroj, Kijevskoj Rusi od njenog nastanka do kraja XIII veka. „Ruski letopis“ sastoji se od tri dela: „Povesti starih leta“, „Kijevskog letopisa“ i „Galicko-Volinjskog letopisa“. Pronađen je u Ipatskom manastiru kod Kostrome, te se zato naziva i Ipatskim, odnosno Ipatijevskim letopisom. Autor početka letopisa bio je Nestor (1056–1113), monah Kijevsko-pečerske (peštarske) lavre. Međutim, Nestor je bio samo jedan u nizu autora i redaktora „Ruskog letopisa“. Među njegovim znanim autorima su i iguman Kijevsko-pečerske lavre – Nikon, i igumani Mihajlovskog manastira na Vidobiču – Silvester i Mojselj; ovi autori su koristili i biblijske knjige, dela vizantijskih istoričara Georgija Amartole i Joana Malale, judejskog, tj. rimskog istoričara Josifa Flavija i dr. Rukopis samog Nestora i ostalih autora-redaktora nije sačuvan, i do nas je delo stiglo u Ipatskom prepisu iz 1425. godine, još starijem pergamentnom Lavrentjevskom prepisu koji je 1377. načinio monah Lavrentej i prepisima načinjenim sa ovih – Hlebnjikovskom, Akademskom, Radzivilskom i dr.

LETOPIS RUSKI

s bogom počinjemo. Oče, blagoslovi.

Povest minulih leta [Nestora] crnorisca Feodosijevog manastira Pečerskog, odakle je pošla ruska zemlja i kako je nastala.

Time počinjemo ovu povest.

Posle potopa, tri Nojeva sina – Sim, Ham i Jafet – razdeliše Zemlju.

Sim je dobio istok: Persiju, Baktriju i u dužinu sve do Indije, a u širinu do (grada) Rinokorurija – dakle, od istoka pa sve do juga – i Siriju, i Midiju, i reku Eufkrat, i Vavilon, i Korduenu, i Asiriju, i Mesopotamiju, Staru Arabiju, Elimais, Indiju, Moćnu Arabiju, Koliju, Komagenu i čitavu Fenikiju.

Ham je dobio južni deo [sveta]: Egipat, Etiopiju – onu koja se nalazi do Indije – i drugu Etiopiju, u kojoj izvire Crvena reka etiopska koja teče na istok, Tebu, Libiju koja se pruža sve do Kirinije, Marmariju, Sirt, drugu Libiju, Numidiju, Masuriju, Mauritaniju koja je nasuprot (grada) Gadira. A [od zemalja] što su istočno uzeo je Kilikiju, Pamfiliju, Pisidiju, Miziju, Likaoniju, Frigiju, Kavaliju, Likiju, Kariju, Lidiju, drugu Miziju, Troadu, Eolidu, Vitiniju, Staru Frigiju. Takođe je uzeo ostrva Sardiniju, Krit i Kipar i reku Gionu, koju [još] zovu [i] Nil.

Jafet je dobio severnu i zapadnu stranu: Midiju, Albaniju, Malu i Veliku Jermeniju, Kapadokiju, Paflagoniju, Galatiju, Kolhidu, Bosporiju, Meotiju, (grad) Derviju, Sarmatiju, Taurianiju, Skitiju, Trakiju, Makedoniju, Dalmaciju, Molosiju, Tesaliju, Lokriju, Peleniju, koja se zove [još i] Peloponez, Arkadiju, Ipirotiju, Iliriju, Slovene, Lihnitiju, Adriakiju, Jadransko more. Uzeo je i ostrva: Britaniju, Siciliju, Eubeju, Rodos, Hios, Lezbos, Kiteru, Zakinf, Kefaliniju, Itaku, Kerkiru i deo Azije koji zovu Jonija, i reku Tigar koja teče između Midije i Vavilonije. [Takođe je uzeo zemlje] do Pontijskog mora na jugu, [i] Dunav, Dnje-star i Kavkasinske, to jest Ugarske gore, a odatle i do samog Dnjepra. [Dobio je] i druge reke: Desnu, Pripjat, Dvinu, Volhov, Volgu, koja teče na istok u Simov deo [sveta].

U Jafetovom delu žive Rusi, Čudi i razni drugi narodi: Meri, Muromi, Vesi, Mordovci, Zavolocki Čudi, Permi, Pečori, Jami, Ugri, Litvanci, Zemgoli, Korsi, Letgoli; Ljibi, Ljasi i Prusi i Čudi žive blizu Varjaškog mora. Na ovome moru žive Varjazi, sve do zemalja Engleskih i Vlaških. Jafetovo koleno su i ovi: Varjazi, Šveđani, Normani, Goti, Rusi, Angli, Gali, Vlasi, Rimljani, Nemci, Korljazi, Venedici, Frjazi i drugi. Oni žive od zapada do juga i susedi su Jafetovom plemenu.

A Sim, Ham i Jafet, razdelivši Zemlju i bacivši žreb, [dogovoriše se] da niko ne prestupi u zemlje svoje braće, i življaše svaki u svom delu.

I bio je jedan narod. A kad su se ljudi na Zemlji namnožili, namisliše da u dane Ioktana i Faleka sagrađe kulu do neba. I, skupivši se da na polju Senar grade kulu do nebesa i grad Vavilon oko nje, podizali su tu kulu četrdeset godina. I ona nije bila završena, jer je gospod bog sišao na kulu i grad da pogleda, i rekao: „Ovo je jedan narod i jedan jezik.“ I bog je pomešao narode i podelio ih na sedamdeset i dva jezika, i rasejao [ih] po čitavoj Zemlji. Pomešavši narode, bog je velikim vetrom srušio kulu, ali još postoje njeni ostaci između Asirije i

Vavilona, i oni imaju u visinu (?), a u širinu 5433 lakta. Mnogo godina drže se ti ostaci.

Nakon što je kula srušena i narodi podeljeni, Simovi sinovi uzeše istočne zemlje, a Hamovi sinovi – južne zemlje; Jafetovi sinovi su uzeli zapad i severne krajeve. Od tih sedamdeset i dva naroda, i to od plemena Jafetovog, nastao je slovenski narod – takozvani Norici, odnosno Sloveni.

Posle mnogo vremena Sloveni se naseliše oko Dunava, tamo gde su sada ugarska i bolgarska zemlja. Od tih Slovena oni su se razili po Zemlji i nazvali se svojim imenima [zavisno od toga] gde su se naselili, na kom mestu. Oni koji su došli i naselili se oko reke po imenu Morava nazvali su se Morav(c)i, a drugi su se nazvali Česi. A to su isti ti Sloveni – Beli Horvati, Serbi i Horutani. Kad su Vlasi napali dunavske Slovence, i naselili se među njima, i činili im nasilje, onda su se ti Sloveni preselili na Vislu i prozvali Ljasi. A od tih Ljaha [jedni se] prozvaše Poljani, drugi Ljasi – Ljutići, ostali – Mazovšani i Pomorjani.

Tako se i drugi Sloveni naseliše uz Dnjepar i nazvaše se Poljani, a drugi – Derevljani (tj. Drvljani), jer su se nastanili u šumama, a drugi se naseliše između Pripjata i Dvine i prozvaše se Dregovići, a drugi se naseliše na Dvini i prozvaše se Poločani, od reke koja se uliva u Dvinu i zove se Polota; od nje se prozvaše Poločani. A Sloveni koji su se naselili oko jezera Iljmen nazvali su se svojim imenom [Sloveni] i osnovali su grad i nazvali ga Novgorod. A drugi su se naselili na Desni, i oko Sejma, i oko Sule, i nazvali se Severjani.

I tako se razišao slovenski narod, a od njegovog [imena] dobila su naziv slovenska slova.¹

Kada su Poljani živeli po ovim (kijevskim) gorama, ovuda je prolazio put od Varjaga do Grka, i od Grka [do Varjaga] po Dnjepru, a u gornjem toku Dnjepra volokom do Lovote, a iz Lovote [se može] ući u veliko jezero Iljmen. Iz tog jezera istiće

Volhov i uliva se u veliko jezero Nevo, a ušće tog jezera zalazi u Varjaško more. I po tom moru [može se] doći do samog Rima, a od Rima morem do Carigrada, a od Carigrada do Pontmora, u koje se uliva reka Dnjepar. Dnjepar izvire u Okovskoj šumi i teče na jug, a Dvina izvire u istoj toj šumi i teče na sever i uliva se u Varjaško more. Iz iste šume Volga teče na istok i uliva se sedamdesetstrukim ušćem u Hvalinsko more. Zato se iz Rúsi Volgom može stići do Bolgara i do Hvalisa, i na istok u Simov deo [sveta], a Dvinom – do Varjaga, a od Varjaga – i do Rima, a od Rima sve do Hamovog plemena. A Dnjepar se uliva u Pontijsko more s tri rukavca, i to more se zove Rusko. Blizu njega je propovedao sveti apostol Andrij, Petrov brat.

Propovedajući u Sinopu i stigavši u Korsunj, Ondrej saznade da je Korsunj blizu dnjeparskom ušću, i ushtede poći u Rim, i stiže u dnjeparsko ušće, i odatle zaplovi uz Dnjepar, i desi se da se zaustavio pod gorama na obali. I ujutru ustade i reče učenicima koji behu s njim: „Vidite li ove gore? Na tim će gorama zasijati blagodat božija, biće [tu] veliki grad i bog će podići mnogo crkava.“ I pope se na te gore, blagoslovi ih i postavi krst, i pomoli se bogu, i siđe sa one gore gde će posle biti Kijev, i pođe [dalje] uz Dnjepar. I stiže do Slovena, gde je danas Novgorod, i vide ljude koji tu žive – kakvi su im običaji, i kako se miju i šibaju – i začudi im se. I ode kod Varjaga, i stiže u Rim, i ispriča sve šta je video i naučio, i reče im: „Čudne stvari videh u slovenskoj zemlji na putu ovamo; videh drvena kupatila, gde lože rumeno (tj. jako, do usijanja), i svuku se, i budu nagi, i poliju se kvasom, i uzmu mlado pruće, i sami se šibaju, i toliko se išibaju da iziđu jedva živi, pa se poliju studenom vodom i tako ožive; i to čine svaki dan, i niko ih ne muči, no se sami muče, ali za njih je to umivanje, a ne mučenje.“ I slušaoci se čuđahu. A Ondrej je iz Rima otišao u Sinop.

Poljani su živeli zasebno i vladali svojim rodovima, jer i do ove braće behu Poljani, i življahu svako sa svojim rodom i